

ประสบการณ์การสอบประเมินทักษะทางคลินิก
ในรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ของนักศึกษาพยาบาล
ในมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Experience of objective structured clinical examination (OSCE)
in Adult Nursing 2 course among nursing students
in Bangkokthonburi University

อิศราภรณ์ ไนยะราช เจือจันท์ วัฒนกีเจริญ อภากร เป็ร็ยวณิม แสงเดือน กันทะขู้ และกัลยกร ฉัตรแก้ว
Itsaraporn Noyarach, Jējujan Wattakiecharoen, Arpakorn Prewnim, Saengduan Kunthakhu, and Kulyakorn Chatkaew
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Nursing, Bangkokthonburi University

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายประสบการณ์การสอบประเมินทักษะทางคลินิก ในรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ของนักศึกษาพยาบาลในมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กลุ่มตัวอย่างของผู้ให้ข้อมูลหลัก คือนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 3 ที่ผ่านการสอบประเมินทักษะทางคลินิกในรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 จำนวน 47 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ในช่วงเดือน เมษายน ถึง มิถุนายน 2563 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลได้ระบุว่าโจทย์ในสถานการณ์ที่ใช้สอบ 1) ครอบคลุมเนื้อหารายวิชาที่ซับซ้อนและพบบ่อย 2) กระตุ้นให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อการวางแผนและตัดสินใจโดยใช้กระบวนการพยาบาล 3) กระตุ้นให้เกิดการเรียงลำดับความสำคัญของปัญหา มีการวางแผนให้การพยาบาลได้อย่างครอบคลุม ประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะและกระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล 4) นักศึกษาได้แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านคุณธรรม จริยธรรมและมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้ป่วยในการให้การพยาบาล 5) กระตุ้นให้เกิดทักษะการสื่อสารกับผู้ป่วยและญาติ 6) ช่วยให้นักศึกษามีการตั้งเป้าหมายในการสอบและการเตรียมความพร้อมก่อนพบสถานการณ์จริง และ 7) กระตุ้นให้นักศึกษาแสดงความรู้สึกและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอุปกรณ์และหุ่นจำลอง และขั้นตอนการดำเนินการสอบประเมินทักษะทางคลินิก

คำสำคัญ: การพยาบาลผู้ใหญ่, การสอบประเมินทักษะทางคลินิก, สถานการณ์จำลอง

Abstract

This descriptive research aimed to describe the experiences of the objective structured clinical examination (OSCE) in the Adult Nursing 2 Course among nursing students in Bangkokthonburi University. The key informants were 47 third-year nursing students in Bangkokthonburi University, who had taken the objective structured clinical examination in the Adult Nursing 2 Course. The data collection was conducted during April to June 2020 through semi-structured interview. The data were analyzed by the method of content analysis. According to the research results, the questions in the scenario of OSCE were as follows. 1) It included complicated, real and frequent situations. 2) It could formulate the comprehensive nursing care plan and make decision by using the nursing process. 3) It encouraged data collection, priorities setting and planning to contribute nursing processes by applying knowledge and skills. 4) Students demonstrated desirable characteristics of morality, ethics and self-integrity in nursing practice. 5) It encouraged communication skills. 6) It could help students to set self-objective for the examination and self-preparation prior to the actual situation. 7) It encouraged students to express their feelings about equipment, simulator and the process of the OSCE.

Keywords: Adult Nursing, OSCE, Simulation Scenario.

ความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีเป็นสถาบันการศึกษาพยาบาลที่เป็นของเอกชน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตโดยนำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติมาปรับใช้ในการเรียนการสอน หลังจากได้จัดการเรียนการสอนแล้ว จะมีการประเมินคุณภาพบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งผลการประเมินบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2561 และ 2562 พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีทักษะทางปัญญาในระดับปานกลาง (มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ฝ่ายทะเบียนและวัดผล, 2562) ซึ่งทักษะทางปัญญาหมายถึงความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และประยุกต์ความรู้ความเข้าใจแนวคิด หลักการ ทฤษฎีและกระบวนการต่าง ๆ มาใช้ในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา

อย่างสร้างสรรค์ เมื่อต้องเผชิญปัญหาหรือสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน (คณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2558) ทักษะทางปัญญาเป็นทักษะที่จำเป็นมากที่นักศึกษาพยาบาลต้องนำมาใช้ในการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เป็นทฤษฎีซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางและหลากหลายมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลให้ได้ ทักษะนี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนและให้สอดคล้องกับผลการประเมินการฝึกประสบการณ์ภาคปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลโดยอาจารย์นิเทศเป็นผู้รับผิดชอบ

จากผลการประเมินรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 พบว่านักศึกษามีการเตรียมตัวเพื่อการปฏิบัติยังไม่เพียงพอที่จะนำความรู้ทางทฤษฎีไปเชื่อมโยงกับภาคปฏิบัติโดยเนื้อหาการพยาบาลที่นักศึกษายังไม่สามารถปฏิบัติได้ ส่วนใหญ่มีความสำคัญ

และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพยาบาลผู้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพ การพยาบาลในอนาคต การที่นักศึกษาจะสามารถเชื่อมโยงความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติได้นั้นต้องได้รับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างสม่ำเสมอโดยพยาบาลต้องมองคนทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การแก้ปัญหาของพยาบาลจึงควรออกมาในรูปแบบที่มีการใช้กระบวนการแก้ปัญหาที่ต้องอาศัยความคิด เทคนิค ทักษะของการใช้กระบวนการพยาบาล ซึ่งเป็นเครื่องมือและวิธีการที่สำคัญอย่างยิ่งของวิชาชีพการพยาบาล เนื่องจากใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการประเมินภาวะสุขภาพของผู้ป่วย การวินิจฉัยการพยาบาล การวางแผนการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินผลการพยาบาล การนำกระบวนการพยาบาลมาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการพยาบาลจะทำให้การปฏิบัติการพยาบาลเป็นระบบและช่วยให้ผู้ป่วยได้รับบริการที่มีคุณภาพเหมาะสมกับปัญหา (พรศิริ พันธรังสี, 2552) การที่พยาบาลจะใช้กระบวนการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล มีการวิเคราะห์และแก้ปัญหาของผู้ป่วยได้ถูกต้องซึ่งการที่พยาบาลจะมีความรู้ความสามารถดังกล่าวได้นั้นต้องมีพื้นฐานมาจากการเรียนการสอนในระบบการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เช่น การส่งเสริมให้นักศึกษามีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active learning) การเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-centered learning) การฝึกกระบวนการคิด และแก้ปัญหา (Problem solving) (นาฏอนงค์ สุวรรณจิต และอารี ช่องวารี, 2556)

การสอบทักษะทางคลินิก (Objective Structured Clinical Examination [OSCE]) เป็นการจัดการเรียนการสอนด้วยการประเมินผลที่สามารถประเมินการปฏิบัติได้จริง มีศักยภาพสูงในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ เจตคติ และการตัดสินใจ ดังนั้นการสอบทักษะทางคลินิก จึงสามารถเน้นการฝึก

ทักษะกระบวนการคิดและการแก้ปัญหาทางการพยาบาลได้ (Einion, 2013) การสอบทักษะทางคลินิกโดยใช้ OSCE เป็นวิธีการประเมินผลการสอบทักษะทางคลินิกที่มีมาตรฐานสามารถแบ่งระดับความรู้ของนักศึกษาเป็นรายบุคคลได้อย่างแท้จริง เป็นวิธีการประเมินผลที่ครอบคลุมการวัดระดับความรู้ในการปฏิบัติและการตัดสินใจในการดูแลผู้ป่วยบริการตามสถานการณ์ที่กำหนด โดยมีโจทย์สถานการณ์หรือผู้ป่วยจำลองเป็นเงื่อนไขให้นักศึกษาแสดงสมรรถนะหรือทักษะการปฏิบัติการพยาบาล การสื่อสาร การตัดสินใจ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนั้นการสอบ OSCE สามารถควบคุมความซับซ้อนของสถานการณ์ผู้ป่วย (นภา หลิมรัถน์, 2551) โดยการกำหนดสถานการณ์ให้เกิดขึ้นที่ละเหตุการณ์ตามลำดับที่เหมาะสมกับระดับทักษะของผู้เข้าสอบ เป็นการเตรียมความพร้อมผู้เรียนในการฝึกสถานการณ์เหมือนจริงรวมทั้งเป็นวิธีการที่สามารถประเมินทักษะการปฏิบัติรายบุคคลได้โดยตรงช่วยให้ผู้เรียนได้ประเมินและค้นพบทักษะที่ตนเองบกพร่องและนำมาปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น (นิติพัฒน์ เจียรกุล, อุดม คชินทร, เรวดี พีรวัฒน์มณี, และชนะ นฤมาน, 2552) จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนด้วยการประเมินผลตามหลักการการสอบแบบ OSCE ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ แนวคิดหลัก การทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ในการวิเคราะห์และการแก้ปัญหาทางการพยาบาลได้ (กนกวรรณ ศรีรักษา, 2554)

จากเหตุผลดังกล่าวหลักสูตรพยาบาลศาสตร์จึงเห็นสมควรนำวิธีการสอบแบบ OSCE มาใช้ ในรายวิชาการปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 เป็นรายวิชาแรก โดยรายวิชานี้มุ่งเน้นให้นักศึกษานำความรู้จากภาคทฤษฎีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล นักศึกษาต้องฝึกทักษะการประเมินสภาพผู้รับบริการ การซักประวัติ การตรวจร่างกาย และการแปลผลทางห้องปฏิบัติการหรือการตรวจพิเศษ ซึ่งทักษะการปฏิบัติการพยาบาลและทักษะการตัดสินใจแก้ปัญหาทางการพยาบาล และการสื่อสาร

เป็นความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ดูแลการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาซึ่งสามารถประเมินได้จากผลการปฏิบัติการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาขณะปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย การประชุมปรึกษาหลังการปฏิบัติงาน และการสอบภาคปฏิบัติ แต่ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ที่ผ่านมา แม้จะมีการสอบวัดความรู้เรื่องการปฏิบัติการพยาบาลโดยข้อสอบ ส่วนใหญ่เป็นการวัดความรู้เกี่ยวกับการพยาบาลซึ่งการประเมินผลดังกล่าวเป็นการประเมินผลเฉพาะความรู้จึงไม่สามารถวัดทักษะการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังพบว่าในรายวิชาการปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 นักศึกษาบางคนยังไม่มั่นใจและไม่มีทักษะการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ และจากการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ปีการศึกษา 2562 พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่ไม่สามารถนำข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ไปใช้ในการอ้างอิงและการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณและไม่สามารถคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบโดยใช้องค์ความรู้ทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องรวมทั้งใช้ประสบการณ์เป็นฐานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์อันพึงประสงค์ที่นำไปสู่ความปลอดภัยและมีคุณภาพในการให้บริการพยาบาล (มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ฝ่ายทะเบียนวัดผล, 2562) นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าวได้จัดแบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มย่อยเพื่อฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยภายใต้การรับผิดชอบของอาจารย์แต่ละคนที่อาจมีความแตกต่างกันแม้จะมีเกณฑ์ในการประเมินผลการปฏิบัติไปในทางเดียวกัน แต่การประเมินผลยังคงใช้การตัดสินใจของอาจารย์เป็นหลักจึงมีผลทำให้คะแนนการประเมินความรู้และทักษะการปฏิบัติการพยาบาลมีความแตกต่างกันซึ่งการแก้ปัญหาดังกล่าวสามารถทำได้โดยการใช้ข้อสอบมาตรฐานเดียวกันในสถานการณ์เดียวกัน

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยและอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ได้ร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาโดยพบว่าปัจจัยด้านวิธีการสอนและการประเมินผลเป็น

สาเหตุสำคัญของปัญหานี้จึงได้หาแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาฝึกทักษะกระบวนการคิดและการแก้ปัญหาให้ดียิ่งขึ้น จึงได้จัดการเรียนการสอนรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 โดยจัดให้มีการสอบเพื่อประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาโดยการสร้างโจทย์สถานการณ์ให้ผู้เข้าสอบประเมินความรู้รอบยอดด้วยการวิเคราะห์หาคำตอบตามสถานการณ์ที่กำหนดพร้อมทั้งแสดงทักษะการปฏิบัติหัตถการต่าง ๆ โดยให้ถือว่าการสอบเป็นการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจวิจัยเรื่องนี้ เพื่อสามารถนำไปพัฒนารูปแบบการสอบทักษะทางคลินิกโดยใช้ OSCE ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของรายวิชาที่ประเมินความรู้และการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพการวัดและการประเมินผล ทักษะการปฏิบัติรวมทั้งนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานักศึกษาให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ให้เป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนดและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

อธิบายประสบการณ์การสอบประเมินทักษะทางคลินิกในรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 ของนักศึกษาพยาบาล ในมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ชนิดของการวิจัย เป็นการศึกษาเชิงบรรยาย (Descriptive research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นนักศึกษาพยาบาล ในมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

กลุ่มตัวอย่าง เลือกรandomตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นผู้ให้ข้อมูล จำนวน 47 คน โดยเป็นนักศึกษาพยาบาลที่ผ่านการสอบประเมินทักษะทางคลินิกในรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2

เครื่องมือวิจัย เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ที่ผู้วิจัยสร้างมาจากการทบทวนวรรณกรรมเพื่อสร้างแนวคำถามหลัก คำถามรอง และคำถามเจาะลึก จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) โจทย์ปัญหาหรือสถานการณ์ในการสอบเป็นอย่างไร? 2) โจทย์ปัญหาหรือสถานการณ์ทำให้ท่านเกิดการเรียนรู้อย่างไร? 3) ท่านมีการเตรียมตัวหรือตั้งเป้าหมายในการสอบอย่างไร? และ 4) ท่านมีข้อเสนอแนะในการจัดการสอบรูปแบบนี้ได้อย่างไร?

การหาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ระยะเวลาเก็บข้อมูล ตั้งแต่ เดือนเมษายน ถึง มิถุนายน 2563

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โครงการวิจัยได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร เลขที่ 2/63 กลุ่มตัวอย่างได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยอย่างละเอียดและมีอิสระในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการ สามารถถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องให้เหตุผลและไม่ส่งผลต่อการประเมินที่ได้รับในการเรียนการสอนปกติ ผลการวิจัยนำเสนอในภาพรวม โดยไม่มีการเชื่อมโยงถึงกลุ่มตัวอย่างเป็นรายบุคคล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้คำถามหลัก (Main question) ตามแนวสัมภาษณ์ และมีคำถามเจาะลึก (Probe question) ในคำตอบที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักอธิบายเพิ่มเติมให้ข้อมูลสมบูรณ์ขึ้น การบันทึกภาคสนามใช้เวลาสัมภาษณ์ 30-60 นาที ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยทบทวนข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลด้วยคำถามหลักทุกครั้ง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจที่ตรงกับข้อมูลที่ได้ (Triangular) และนัดสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 เฉพาะผู้ให้ข้อมูลบางคนที่มีข้อมูล

ไม่ครบถ้วน ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความชัดเจนของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ใช้เวลา 2 วันหลังการสอบ OSCE ใช้เวลารวบรวมข้อมูล 4 สัปดาห์ ผู้วิจัยถอดเทปเสียงหลังการสัมภาษณ์แต่ละวันเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและสำรวจความสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อปรับการสัมภาษณ์ในครั้งต่อไป ทั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลที่สัมภาษณ์ 2 ครั้งจำนวน 7 คนโดยนัดสัมภาษณ์ห่างจากครั้งแรก 2 สัปดาห์

ขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งสถานการณ์ที่ทดสอบเป็น 4 สถาน ตามสภาพการณ์จริงที่พบบ่อยในหอผู้ป่วยแหล่งฝึกของมหาวิทยาลัย คือ สถานะที่ 1 การพยาบาลผู้ป่วยโรคถุงลมโป่งพอง (COPD) สถานะที่ 2 การพยาบาลผู้ป่วยบาดเจ็บที่ศีรษะ (Head injury) สถานะที่ 3 การพยาบาลผู้ป่วยที่มีท่อระบายทรวงอก (ICD) และสถานะที่ 4 การพยาบาลผู้ป่วยกระดูกหักที่ดึงกระดูกผ่านผิวหนัง (Skin traction) นักศึกษาแต่ละคนสอบคนละ 2 สถาน โดยวิธีจับฉลาก เนื่องด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลาทำให้ไม่สามารถสอบครบทุกสถานได้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลครบทั้ง 4 สถาน

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามแนวคิดของ Graneheim และ Lundman (2004) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สัมภาษณ์บันทึกเทปและถอดเทป บันทึกข้อมูลอย่างละเอียดปราศจากการตีความ โดยอ่านข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลโดยละเอียดเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาทั้งหมด เข้าใจความรู้สึกตามคำบรรยายของผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการให้ความหมายกับประเด็นหลัก (Category) ตามประเภทและลักษณะที่มีนัยของความหมายในทางเดียวกันของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย โดยให้ความหมายกับข้อความสำคัญ (Sub-category) ของผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายที่ได้จำแนกและจัดหมวดหมู่ไว้ตามความหมายที่ค้นพบในบริบทของปรากฏการณ์ที่ศึกษาโดยใส่รหัส (Code) จัดหมวดหมู่ของแนวเรื่องแต่ละเรื่อง บรรยายสาระสำคัญของโครงสร้างประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษา สรุป

ประสบการณ์การสอบ OSCE นำข้อสรุปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจ สอบความถูกต้องอีกครั้ง

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 จำนวน 47 คน เป็นเพศหญิง ร้อยละ 93.62 เพศชาย ร้อยละ 6.38

2. ประสบการณ์การสอบประเมินทักษะทางคลินิก ในรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

2.1 โจทย์ปัญหาเป็นสถานการณ์ที่พบบ่อย มากกว่า 1 ครั้ง มีความซับซ้อน ครอบคลุมเนื้อหาวิชา ที่ได้เรียนมา ดังที่ระบุว่า “ สถานการณ์ที่สอบมีเนื้อหา ครอบคลุม เป็นสิ่งที่ได้ปฏิบัติบนหอผู้ป่วยประจำ ” หรือ “ ครอบคลุมทั้งเนื้อหา ตรงตามทฤษฎีที่เรียนมาและตาม ที่อาจารย์สอนบนหอผู้ป่วย ” “ การพยาบาล เช่น การใส่ ICD, Skin Traction พบบ่อยมากในตึกศัลยกรรม และ ตรงกับการเรียนการสอนก่อนขึ้นฝึกงานและขณะฝึก ปฏิบัติงาน ”

2.2 การสอบแบบนี้กระตุ้นการใช้ทักษะการ คิดวิเคราะห์ นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความสำคัญของ ปัญหา การประยุกต์ใช้ความรู้ และพัฒนาทักษะเพื่อการ ตัดสินใจให้การพยาบาลและวางแผนแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ประเมินได้จากคำพูดที่นักศึกษาให้ข้อมูลสะท้อน อาทิ “ กระตุ้นให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหาก่อนให้การพยาบาล ” หรือข้อความ “ จากสถานการณ์ทำให้นักศึกษาคิดการ พยาบาลที่พบบนหอผู้ป่วยแล้วนำมาแก้ไขปัญหาได้ ” นอกจากนี้บางคนยังกล่าวว่า “ สถานการณ์ที่เลือกมา สอบทำให้เข้าใจโรคก่อนลงมือปฏิบัติการพยาบาล ทำให้ เกิดการคิดก่อนทำทุกครั้งที่ทำให้การพยาบาล ”

2.3 สถานการณ์กระตุ้นให้เกิดการเรียงลำดับ ความสำคัญจากการรวบรวมข้อมูล วางแผนให้การพยาบาล ได้อย่างครอบคลุม ประยุกต์ใช้ความรู้ทักษะและกระบวนการ

พยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาล ดังคำกล่าว “ การสอบ ทำให้เราสามารถเรียงเรียงขั้นตอนการทำได้ดีมาก ๆ ” หรือ “ ทำให้เราได้คิดและประเมินผลการพยาบาลก่อน และหลังได้อย่างถูกต้อง ” รวมทั้งข้อความที่ระบุว่า “ สามารถนำกระบวนการพยาบาลมาใช้ในการวินิจฉัย การพยาบาลเพื่อการดูแลผู้ป่วยได้ ” หรือ “ สามารถใช้ ความรู้ในห้องเรียนไปฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วย มีการประเมิน อาการและอาการแสดง วางแผนการพยาบาล ให้การ พยาบาล ประเมินอาการหลังให้การพยาบาลอีกครั้ง ”

2.4 นักศึกษาได้แสดงคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ในด้านคุณธรรมจริยธรรมและความซื่อสัตย์ต่อ ตนเองต่องานและต่อผู้ป่วยในการปฏิบัติงานให้การพยาบาล อย่างมีเมตตากรุณา ดังคำกล่าวของนักศึกษา “ การพูด กับผู้ป่วยต้องพูดด้วยคำสุภาพและให้การพยาบาลอย่าง นุ่มนวล ” หรือ “ การเรียกคนไข้เหมือนญาติหรือคนใน ครอบครัว ดูแลเอาใจใส่คนไข้ทุกคนเท่าเทียมกัน ” หรือ ข้อความที่ระบุว่า “ เราควรให้การพยาบาลกับผู้ป่วยอย่าง เต็มความสามารถ และใช้คำพูดในการสื่อสารแบบ นุ่มนวล ” นอกจากนี้ยังมีข้อความอีกหลายข้อความ เช่น “ ถ้าทำผิดหรือไม่เข้าใจควรถาม ไม่ควรทำต่อไป ควร ซื่อสัตย์ในการให้การพยาบาลและกับผู้ป่วย ” “ เราต้อง ซื่อสัตย์ต่อการปฏิบัติตัว การทำหัตถการต่อคนไข้ ไม่ควร ทำผิดต่อคนไข้ เช่น ให้อาหารผิดเตียง ” “ ตระหนักถึงใจเขา ใจเรามากขึ้น มีความเมตตาแก่คนไข้ ” และ “ ยึดชีวิต การช่วยเหลือ เห็นความทุกข์ความเจ็บปวดของผู้ป่วยเป็น เรื่องที่ต้องใส่ใจ ”

2.5 มีการกระตุ้นให้เกิดทักษะการสื่อสารกับ ผู้ป่วยและญาติ ผู้ให้ข้อมูลอธิบายยืนยันถึงการสอบ OSCE ว่า “ กระตุ้นให้นักศึกษาได้พูดคุย กล้าแสดงออก กล้าที่จะ พูดหรือให้คำแนะนำผู้ป่วย ” “ มีการเรียงเรียงคำพูด ขณะปฏิบัติการพยาบาลได้ดีขึ้น ” “ มีทักษะในการพูด ที่ดีขึ้น ได้ฝึกพูด ได้ตอบคำถามและให้คำแนะนำต่าง ๆ ” “ สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ” และ “ การพูดขณะ

ให้การพยาบาล โดยมีอาจารย์อยู่ในสถานการณ์การสอบ ได้รับรู้และเข้าใจด้วย ”

2.6 มีการตั้งเป้าหมายในการสอบและการเตรียมความพร้อมก่อนพบสถานการณ์จริงในการสอบ โดยให้ข้อมูลว่า “ ความตั้งใจที่จะทำคะแนนดี ๆ ทำให้ดีที่สุด ทำให้เต็มที่ ต้องทำให้ผ่าน ” หรือ “ ให้ผ่านการทดสอบ 80% สามารถผ่านเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติ ” “ สามารถทำเป็นและมีความรู้มากขึ้น ” “ การเตรียมความพร้อม ตั้งเป้าหมายว่าสถานการณ์ที่เหมือนบนหอผู้ป่วยควรทำได้ ” “ มีการอ่าน Sheet ที่เรียนและดูวิดีโอจากสื่อ Internet ทบทวนปรึกษาเพื่อน ดูคลิปการทำหัตถการ ” และ “ ฝึกทักษะการพูด ทักษะการพยาบาลพร้อมกับการหัตถการ ”

2.7 ความรู้สึกและข้อเสนอแนะในการจัดการประเมินทักษะทางคลินิกเรื่องอุปกรณ์และหุ่นจำลอง เรื่องขั้นตอนการดำเนินการสอบและข้อเสนอแนะอื่น ๆ แบ่งเป็นประเด็นย่อย ๆ ได้ดังนี้

2.7.1 การจัดการประเมินทักษะทางคลินิก OSCE ส่งเสริมการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงและอยากให้อัดแบบนี้อีกต่อไปโดยนักศึกษาผู้ให้ข้อมูลบอกว่า “ การจัดการประเมินทักษะแบบนี้ดี ทำให้นักศึกษาได้ทำจริงจากสถานการณ์สามารถนำความรู้ที่ได้ปฏิบัติฝึกกลับไปแก้ไข ” และ “ อยากให้มีการจัดสอบ OSCE ทุกปีเพราะทำให้นักศึกษาจำและสามารถแก้ปัญหาที่พบบนหอผู้ป่วยและนำมาประยุกต์ใช้โดยใช้ความคิดของเราเพิ่มเติม ” และ “ อยากให้มีการสอบทุกครั้งก่อนและหลังการขึ้นปฏิบัติในทุกรายวิชาเพื่อเป็นการทบทวนความรู้ ”

2.7.2 การสอบสร้างความตื่นตัวและทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการเรียนรู้ดังกล่าว “ เป็นการสอบที่น่าตื่นเต้น กตสัน แก่ปัญหาหาตามสถานการณ์ที่ได้ ” “ เกิดแรงกระตุ้นการเรียนรู้ได้ดีกว่าสอบข้อเขียน เพราะได้ประเมินหลาย ๆ ด้าน ” “ การสอบมีทั้งตื่นเต้น สนุกสุด ๆ บางครั้งลืมสิ่งที่จะพูดหรือจะทำ โดยภาพรวมอยาก

ให้มีการสอบแบบนี้ ”

2.7.3 ควรทำสถานการณ์การสอบให้เสมือนสถานการณ์จริง ซึ่งสนับสนุนจากข้อมูลที่ว่า “ ควรทำสถานการณ์ให้เหมือนจริงมากกว่านี้ การสอบกับหุ่น ทำให้นักศึกษาไม่รู้จะพูดกับหุ่นผู้ป่วยอย่างไร เกิดความเขินอาย อาจให้การพยาบาลไม่ครอบคลุม อยากให้ใช้คนมากกว่า หุ่นเพราะความรู้สึกมันต่างกัน ” “ น่าจะเป็นคนไข้ที่สามารถพูด บอกรายละเอียดของอาการตนเองได้ เพราะหุ่นพูดไม่ได้ทำให้งงและไม่สามารถให้การพยาบาลต่อได้ ” “ อยากให้เพิ่มอุปกรณ์ให้เหมือนจริงในแต่ละสถานการณ์ให้ครบและตรงตามผู้ป่วยมีอาการ เพราะจะได้นำอุปกรณ์มาใช้กับผู้ป่วยได้อย่างครอบคลุม ” และมีหนึ่งรายที่เชื่อมโยงการสอบกับหุ่นและการแสดงออกถึงจริยธรรมในการปฏิบัติกรพยาบาลโดยบอกว่า “ สถานการณ์ไม่ได้ทำให้แสดงถึงคุณธรรมจริยธรรมเลย เนื่องจากเป็นการสอบกับหุ่น ”

อย่างไรก็ตามมีข้อมูลบางประเด็นที่เป็นข้อคิดของนักศึกษาเพิ่มเติมเช่นเรื่องของเวลาการสอบ อาจารย์ประจำฐาน สถานการณ์การสอบที่ควรสอบทั้ง 4 สถานการณ์ และการแบ่งสัดส่วนเพื่อประเมินทักษะและความรู้ดังข้อมูล “ ควรใช้เวลาในการทำการสอบมากกว่านี้ เนื่องจากมีอาการตื่นเต้น ในการพูดต่อหน้าอาจารย์อาจทำอะไรไม่ถูกในช่วงแรก ” “ อาจารย์ประจำฐานบางฐานมีจำนวนมากเกินไปและอาจารย์บางท่านไม่สนใจในขณะที่นักศึกษาพูด แล้วบอกว่านักศึกษาไม่ได้พูด ” “ อยากให้นักศึกษาได้สอบทุกสถานการณ์ทั้ง 4 สถานการณ์ ไม่ต้องจับสลาก ” และ “ อยากให้อาจารย์แบ่งเป็นสอบ OSCE 60% สอบความรู้ 40% เนื่องจากการสอบ OSCE นักศึกษาอาจมีความตื่นเต้นและเวลาจำกัด ทำให้ไม่สามารถทำได้เต็มที่เท่าที่ควร ”

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเรื่องประสพการณ์การสอบ OSCE รายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อน

ความคิดเห็นด้านโจทย์ปัญหาที่เป็นสถานการณ์ครอบคลุม เนื้อหารายวิชาและตรงตามทฤษฎีที่ได้เรียนมา เป็น สถานการณ์ที่พบบ่อยหรือมากกว่า 1 ครั้ง ในระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบนหอผู้ป่วย และเป็นสถานการณ์ที่ซับซ้อน สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร สอดคล้องกับ ความเห็นของ ลูติพร ปานมา (2554) ที่กล่าวว่าโจทย์ปัญหา ที่ดีต้องมีความเชื่อมโยงกับหลักสูตร (Curricular relevance) ซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นของรายวิชานั้นเป็น ประเด็นสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อ ทำให้เกิดการหยั่งรู้ที่สามารถประยุกต์ความรู้จากเนื้อหา ให้เป็นเรื่องราวที่มีความหมาย แทนการจดจำเป็นข้อ ๆ โดยไม่สามารถเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวได้ โจทย์ปัญหาที่ดี ควรเป็นสถานการณ์ปัญหาที่พยายามเชื่อมโยงเนื้อหาที่ ผู้เรียนเคยศึกษามาแล้วกับเนื้อหาใหม่ที่ต้องศึกษาจาก โจทย์นี้ รวมทั้งโจทย์ปัญหาควรเป็นสถานการณ์ที่กระตุ้น ให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ความสำคัญของปัญหาใน การให้การพยาบาล โดยนำความรู้และทักษะมาใช้ในการ ตัดสินใจและวางแผนแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ สอดคล้อง กับพัชรี วรกิจพูนผล และอมรรัตน์ งามสวย (2549) ที่ พัฒนารูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาล ใน กระบวนวิชาการศึกษาปฏิบัติการพยาบาลแม่และเด็ก 2 โดย การสอบแบบ OSCE พบว่าเป็นการทดสอบที่วัดความ สามารถในการปฏิบัติทางคลินิกและความรู้ของบุคคลได้ จริงครอบคลุมทุกด้านทั้งการปฏิบัติและทฤษฎีรวมทั้งจาก การสะท้อนคิด

นอกจากนี้โจทย์ปัญหาที่เป็นสถานการณ์มีการ กระตุ้นความสามารถ ในการเตรียมความพร้อมก่อนสอบ โดยการตั้งเป้าหมาย และมีการเตรียมความพร้อมก่อนพบ สถานการณ์จริงในการสอบ โดยใช้กลวิธีในการเตรียม ความพร้อมของตนเอง เช่น มีการอ่าน Sheet ที่เรียนและ ดูวิดีโอจากสื่อ Internet ทบทวน ปรีกษาเพื่อน ดูคลิป ในการทำหัตถการ สอดคล้องกับ รพีพรรณ นาคนูปผา ไพลิน ถึงถิ่น และมนพร ชาติธานี (2560) ที่พบว่าการศึกษา

ใช้สื่อชนิดต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิดีทัศน์ในเรื่องนั้น ๆ หรือ หุ่นจำลอง นำมาศึกษาและทบทวนเพื่อเตรียมความพร้อม รวมทั้งเสริมแรงตนเอง โดยการตั้งเป้าหมายว่าต้องสอบ ผ่าน ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

นอกจากนี้นักศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะเรื่องอุปกรณ์ และหุ่นจำลองพบว่าจากสถานการณ์ทำให้นักศึกษาได้ แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ได้น้อย เพราะการใช้หุ่นแทนคนไม่สามารถโต้ตอบหรือให้ ข้อมูลย้อนกลับ และแสดงความรู้สึกได้ สอดคล้องกับ ศิริวรรณ ชูกำเนิด และสุระพร บัญเจริญ (2560) ที่กล่าวว่า การสรรหาและการฝึกอบรมผู้ช่วยมาตรฐานหรือผู้ป่วย จำลอง มีความสำคัญมากในการสอบ OSCE การขาด การเตรียมผู้ช่วยมาตรฐานหรือผู้ป่วยจำลอง มีโอกาสเกิด ความแปรปรวนในการแสดงออกของผู้ป่วยซึ่งส่งผลต่อ ความน่าเชื่อถือของการให้คะแนน โดยเฉพาะกรณีที่ใช้ ผู้ช่วยมาตรฐาน มากกว่า 1 คน ในข้อสอบชุดเดียวกัน เพราะวัตถุประสงค์สำคัญของการใช้ผู้ช่วยมาตรฐานใน การสอบ OSCE คือการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และเกิดทักษะทางคลินิกที่หลากหลายและเหมาะสมกับ ระดับทักษะของผู้เรียนโดยผ่านการกระทำที่ตอบสนองกับ สิ่งที่ผู้ช่วยมาตรฐานหรือผู้ป่วยจำลองแสดงออกมาให้เห็น สำหรับขั้นตอนการดำเนินการสอบพบว่านักศึกษาที่มีความ ตื่นเต้นและเครียดมากและมีข้อจำกัดเรื่องเวลาทำให้นักศึกษาไม่สามารถทำได้เต็มที่เท่าที่ควรซึ่งเป็นข้อด้อย ของการสอบ OSCE คือข้อจำกัดเรื่องเวลา และการอยู่ ภายใต้อารมณ์ของการเผชิญหน้ากับผู้ประเมินโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันพระบรมราชชนก (2556) ที่ระบุว่า การสอบ OSCE เป็นรูปแบบการสอบใหม่สำหรับ นักศึกษาจึงสร้างความสนใจและอยากรู้ ทั้งนี้ข้อจำกัด เรื่องเวลา และการเผชิญหน้ากับผู้ประเมินโดยตรง ดังนั้น ผู้เรียนจะต้องมีองค์ความรู้ค่อนข้างกว้างขวางและหลากหลาย และต้องมีการเชื่อมโยงองค์ความรู้แต่ละส่วนกับ ทักษะแต่ละด้าน ทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจ

และวิตกกังวล ประเด็นนี้นักศึกษาได้เสนอแนะว่าควรมี การเตรียมความพร้อมล่วงหน้า และควรมีการสอบทุกฐาน โดยไม่ต้องจับฉลากเพราะอาจมีการได้เปรียบเสียเปรียบ ในการเห็นโจทย์คำถามล่วงหน้าซึ่งประทุม สร้อยวงค์, ดวงฤดี ลาสุชะ, จินดารัตน์ ชัยอาจ, ทศพร คำผลศิริ, รัชรินทร์ โพธิกุล, และสมจิต เกียรติวัฒนเจริญ (2557) ได้เสนอว่า หากมีการจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมที่ดี การให้รายละเอียดของผังการสอบที่ชัดเจนจะช่วยให้ผู้สอบมีเวลา เตรียมตัวและลดความเครียดได้

ข้อเสนอแนะ

1. ในการประเมินทักษะทางคลินิกในรายวิชา การพยาบาลควรใช้รูปแบบการสอบแบบ objective structured clinical examination (OSCE) ในนักศึกษาพยาบาลระดับ ชั้นปี 3 หรือปี 4 เนื่องจากมีประสบการณ์ในการพยาบาล มาระดับหนึ่งแล้วทำให้เข้าใจโจทย์ปัญหาได้มากขึ้น
2. การจัดสอบ OSCE ควรคำนึงถึงการใช้ผู้ป่วย มาตรฐานเหมือนผู้ป่วยจริง ในการสอบแต่ละฐานไม่ควร ใช้หุ่นจำลองหรือหุ่นทางการพยาบาล เพราะผู้ป่วยมาตรฐาน มีความพร้อมใช้งานและสามารถจัดสอบในสถานการณ์ ซ้ำ ๆ ได้ โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องของสภาพการเจ็บป่วย เหมือนผู้ป่วยจริง

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ศรีรักษา. (2554). การประเมินทักษะทางคลินิกด้วย objective structured clinical examination (OSCE). *วารสาร ขอนแก่นเวชสาร*, 2, 4-6.
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2558). *แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ* (ฉบับที่ ๓). สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2563, จาก http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews6/nursegrad_m1.pdf
- ฐิติพร ปานมา. (2554). การประเมินและการพัฒนาโจทย์ปัญหา Scenario. *จุลสาร PBL วลัยลักษณ์*, 4(2), 7-8.
- นภา หลิมรัตน์. (2551). *Objective structured clinical examination*. แหล่งข้อมูลด้านแพทยศาสตรศึกษา มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, สงขลา.
- นาฏอนงค์ สุวรรณจิตต์, และอารีย์ สุขก่องวารี. (2556). ผลของการใช้กระบวนการพยาบาลในกรณีศึกษาต่อความรู้ ความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 6(4), 47-61.
- นิธิพัฒน์ เจียรกุล, อุดม คชินทร, เรวัตี พีรวัฒนศักดิ์, และชนะ นฤมาน. (2552). ทักษะทางคลินิกสามารถพัฒนาได้ดีกว่า ความรู้ทางทฤษฎีภายหลังการฝึกอบรมเป็นแพทย์ประจำบ้านอายุรศาสตร์. *Siriraj Medical Bulletin*, 2(3), 116-120.
- ประทุม สร้อยวงค์, ดวงฤดี ลาสุชะ, จินดารัตน์ ชัยอาจ, ทศพร คำผลศิริ, รัชรินทร์ โพธิกุล, และสมจิต เกียรติวัฒนเจริญ. (2557). การพัฒนาและทดสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์การฝึกปฏิบัติ การพยาบาล รวบยอดทางอายุรศาสตร์สำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 โดยใช้ OSCE. *วารสารสภาการพยาบาล*, 29(4), 79-91.

- พัชรี วรกีพูนผล, และอมรรัตน์ งามสวย. (2549). การพัฒนารูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาลในการสอนวิชาการฝึกปฏิบัติการพยาบาลแม่และเด็ก 2 โดยการสอบแบบ OSCE. *วารสารการศึกษาศาสตร์พยาบาล*, 17, 25-33.
- พรศิริ พันธรังสี. (2552). *กระบวนการพยาบาล & แบบแผนสุขภาพ: การประยุกต์ใช้ทางคลินิก*. สมุทรปราการ: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ฝ่ายทะเบียนวัดผล. (2562). *รายงานประจำปี ฝ่ายทะเบียนและวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*. กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- รพีพรรณ นาคบุญผา, ไพลิน ถึงถิ่น, และมนพร ชาติธานี. (2560). ประสบการณ์การสอบ Objective Structured Clinical Examination (OSCE) การพยาบาลระยะคลอดปกติ กรณีศึกษา: วิทยาลัยพยาบาลพระจอมเกล้า จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารพัฒนาการเรียนการสอน*, 11(1), 82-94.
- ศิริวรรณ ชูกำเนิด, และสุระพร น้อยเจริญ. (2560). The use of objective structured clinical examination (OSCE) in nursing education. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 4(3), 236-248.
- สถาบันพระบรมราชชนก. (2556). *การประเมินสมรรถนะการปฏิบัติทางคลินิกโดยการใช้ objective structured clinical examination (OSCE)*. นนทบุรี: ยุทธวิธีนทร์การพิมพ์.
- Einion, A. (2013). OSCE assessment for emergency scenarios in midwifery education: A reflection and evaluation. *British Journal of Midwifery*, 21(12), 893-897.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concept, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. doi: 10.1016/j.nedt.2003.10.001